

Теоретичні основи оцінки потреб дитини та її сім'ї

Інформаційне повідомлення

Посольство Чеської Республіки в Україні
Embassy of the Czech Republic in Ukraine

Міністерство соціальної політики України

**Важливо сприяти
задоволенню різних
потреб дитини**

ПОТРЕБИ ДИТИНИ

**Біогенні
потреби**

Фізичний розвиток,
моторна активність

Збереження
здоров'я,
формування
здорового способу
життя

Соціогенні потреби

Сімейне благополуччя,
любов батьків

Спілкування, співпраця

Дружба і кохання

Самоствердження:
-самовизначення;
-визнання іншими;
-незалежність;
-самореалізація

Власна гідність

**Психогенні
потреби**

Інтелектуальний
розвиток:
-отримання нових
знань, інформації.

Естетичний
розвиток:
-естетичне
споглядання і
відтворення;
-естетична
творчість.

Емоційно-ціннісний
розвиток

Самоусвідомлення:
-самопізнання;
-самоставлення;
-саморегулювання

**Під час оцінки
потреб необхідно
брати до уваги
потреби усіх трьох
груп**

Теоретична основа

- теорія прив'язаності,
- теорія відновлення,
- концепція сильних сторін,
- періодизація розвитку особистості.

Джон Боулбі
(1907-1990)

Прив'язаність – зв'язок між людьми на рівні імпульсів, що зберігається невизначений час навіть, якщо ці люди не живуть разом

(Джон Боулбі)

- Дітям просто необхідно відчувати і переживати прив'язаність. Від неї залежить їхнє почуття власної гідності, а найголовніше – безпеки.

Піраміда потреб А.Маслоу

- Прив'язаність та втрата знаходяться в серці всієї роботи по захисту прав дітей

(Віра Фалберг)

Якщо прив'язаність сформована:

- дитина нормально розвивається
- навчається розрізняти свої почуття та почуття інших
- мислить логічно
- розвиває соціальні зв'язки
- розвиває свідомість
- довіряє отчотуючим
- стає впевненою в собі
- краще справляється зі стресами та переживаннями
- менше заздрить, не піддається страхам
- розвиває почуття власної значимості
- проявляє любов та ніжність до інших

Середовищем, у якому формується прив'язаність, є сім'я, поза сім'єю встановити її дуже складно

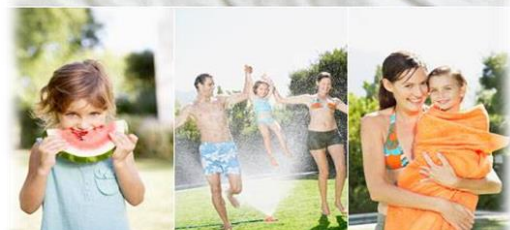
Сила та якість прив'язаностей більшою мірою залежать від поведінки батьків стосовно дитини та від якості їх ставлення до неї

(М. Ейнсфорт (Ainsworth), Мухамедрахімов)

Найбільш важливим для формування прив'язаності дитини до дорослого є вміння дорослого сприймати будь-які сигнали дитини та відгукуватися на них.

- **«Якщо суспільство дорожить своїми дітьми, воно зобов'язане турбуватися про їхніх батьків»**

Дж. Боулбі

Теорія прив'язаності (*Bowlby, Ainsworth, Cassidy, Crittenden, Durkin, Goldfarb, Fahlberg*)

Під час оцінки пріоритетами мають стати:

- зосередження на емоційному стані й розвитку дитини та здатності батьків оточити дитину емоційним теплом,
- діагностування слабких прив'язаностей чи їх відсутності,
- пошук значущих для дитини людей, з якими збереглися прив'язаності.

Теорія відновлення

(*Masten A. and Coatsworth, J. Daniel, B., Wassell, S., Gilligan, R. i Grotberg*)

Здатність до відновлення залежить від факторів, що проявляються на різних рівнях:
особистісному/індивідуальному, груповому/сімейному та суспільному/рівні середовища.

- доведено здатність дитини до відновлення внутрішніх ресурсів після кризи, стресу тощо за допомогою *акцентуванні уваги на її сильних сторонах, підтримки найближчого оточення та середовища;*
- особлива увага приділяється необхідності створення *мережі підтримки дитини та її сім'ї* в громаді й водночас розвитку усвідомлення ними власної приналежності до цієї громади як повноправних членів.

Серед характеристик здатності до відновлення на **індивідуальному рівні** вирізняють:

- *безумовне прийняття* (ставлення до себе, що базується на відчутті власної гідності, усвідомленні особистісної цінності);
- *адекватна самооцінка*;
- *віра у себе, та здатність долати труднощі* (впевненість у власних можливостях долати складні життєві обставини; вміння вирішувати життєві проблеми);
- *ініціатива* – (можливість і прагнення діяти);
- *оптимізм* (життєрадісне світосприйняття, віра у краще майбутнє, успіх);

- *здатність раціонального осмислення подій* (вміння проаналізувати те, що сталося; небоязнь робити помилки, готовність вчитися на власних помилках, розглянувши всі їх причини та наслідки; навички розрізняти небезпеку);
- *ідентичність* (відчуття приналежності до певної групи: соціальної, культурної, релігійної, мовної тощо; уподібнення себе ідеалу, герою, еталону тощо);
- *відкритість до нових стосунків та комунікабельність* (бажання та вміння налагоджувати нові стосунки, конструктивно спілкуватися);
- *гумор* (беззлісно-висміююче ставлення до чогось; допомагає уникати негативних емоцій, встановлювати та підтримувати міжособистісні зв'язки).

- У теорії відновлення особлива увага приділяється необхідності створення мережі підтримки дитини та її сім'ї в громаді.
- Значною мірою сприяють відновленню дитини такі фактори суспільного рівня – середовища:
  - наявність значущого дорослого за межами сім'ї (родичі, вчителі, керівники творчих об'єднань та ін.);
  - участь у діяльності різних дитячих об'єднань, в т.ч. неформальних;
  - наявність в громаді соціальних інституцій (центрів, служб, клубів тощо), що діють в інтересах дітей).

Концепція сильних сторін

У сильних сторонах полягає головний потенціал особистості (*К. Петерсон, Т. Полковскі, М. Селігман*).

Оцінка сильних сторін допомагає зрозуміти, що саме члени сім'ї можуть зробити, щоб самостійно розв'язати проблему, подолати складну життєву обставину.

Сильні сторони урівноважують виявлені ознаки СЖО

Концепція сильних сторін

Оцінка потреб має на меті максимальне акцентування сильних сторін дитини, її батьків та мобілізацію ресурсів оточення для подолання складних життєвих обставин, попередження їх подальшого виникнення.

Акцентування на сильних сторонах клієнта – налагодження партнерських стосунків фахівця з клієнтом.

Соціальний працівник / соціальний педагог має аналізувати сильні сторони сім'ї протягом усього процесу оцінки.

Сильні сторони мають виявлятися у прив'язці до складних життєвих обставин дитини, сім'ї.

Наприклад, сильними сторонами сім'ї, які дозволяють мінімізувати ризик насильства над дитиною, можуть бути:

- батько розуміє, що його залежність від алкоголю створює для сім'ї серйозні проблеми, він періодично намагається взяти себе в руки ("зав'язує");
- мати чітко дала зрозуміти батьку, що вона забере дітей і піде з дому, якщо чоловік не кине пити;
- батько має успішний досвід відмови від алкоголю після лікування;
- мати і діти уміють розпізнавати ситуації, коли у батька "починають чесатися руки", і йдуть тоді до бабусі.

Соціальний працівник / соціальний педагог має аналізувати сильні сторони сім'ї протягом усього процесу оцінки.

Повнота такого аналізу вимагає узагальнення даних і отримання відповідей на такі запитання:

- що в сім'ї виходить добре, чим вони гордяться, що саме дозволяє їм відчувати задоволення, впевненість;
- чи мала сім'я досвід подолання аналогічних життєвих ситуацій;
- які мотиви панують у сім'ї; що хочуть батьки для себе і своїх дітей;
- чи має сім'я мотивацію до зміни, розвитку;
- що допоможе зміцнити сильні сторони сім'ї;
- чи відповідають пріоритети і очікування сім'ї намірам і завданням соціального працівника та ін.

Періодизація - поділ життєвого циклу на окремі етапи.

- **Вікова періодизація розвитку дитини** - підґрунтя для формування індикаторів оцінки потреб дітей різного віку;
- для оцінки дітей різного віку мають бути різні індикатори.

Сучасна періодизація дитячого віку

- Немовлячий вік - до 1 року
- Переддошкільний період (ранній вік) - 1-3 роки
- Дошкільний вік - 3-6 років (*молодший - 3-4 роки; середній - 4-5 років; старший - 5-6 років*)
- Молодший шкільний вік - 6-10 років
- Середній шкільний вік - 10-15 років
- Старший шкільний вік - 15-17 років

Дякую за увагу!

